

УДК 81`253:81`373.612.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.43>

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ОЧУЖЕННЯ ШЛЯХОМ ВІДТВОРЕННЯ
СИНЕСТЕЗІЙНИХ МЕТАФОРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В АНГЛО-УКАЇНСЬКИХ
ХУДОЖНИХ ПЕРЕКЛАДАХ**

**IMPLEMENTATION OF THE FOREIGNIZING STRATEGY BY DINT OF THE
SYNESTHETIC METAPHORIC MODELS RETENTION IN THE ENGLISH-UKRAINIAN
FICTION TRANSLATIONS**

Жулавська О.О.,
orcid.org/0000-0002-3132-6877
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Сумського державного університету

У статті розглядаються та аналізуються когнітивні метафоричні моделі, що складають підґрунтя синестезійних дескрипцій слухових відчуттів, виявляється взаємозв'язок між труднощами, з якими стикається перекладач під час перекладу синестезійних метафоричних дескрипцій та когнітивними операціями, які він застосовує; поглиблена увага приділяється когнітивній операції *відтворення* синестезійної метафори в тексті перекладу в межах *стратегії очуження*, глибше та докладніше вивчаються когнітивні моделі моделей синестезійних метафор, які актуалізуються в тексті перекладу після застосування когнітивної операції *відтворення* в англо-українських перекладах художніх текстів у межах стратегії очуження.

Методика дослідження спирається на доробок когнітивних перекладацьких студій, які одночасно вивчають процеси, що відбуваються у свідомості перекладача під час перекладу, та результат цих процесів. Тип когнітивної операції класифікуємо за М. Шуттлеворфом (2017), який виділяє *відтворення (retention)*, *усунення (removal)*, упу-

щення (*omission*), заміна (*modification*), привнесення (*addition*). Відтворення (*retention*) – це переклад, що майже не змінено (“*a translation that is essentially unchanged*”) [Shuttleworth, 2017, с. 126]. Ступінь конвенціональності метафоричних дескрипцій визначаємо відповідно до відносної частоти вживання метафоричної дескрипції на мільйон tokenів. Ці дані отримуються з Корпусу сучасної американської англійської мови (COCA), та з Генерального регіонального анотованого корпусу української мови (Grac v.16). Матеріалом дослідження є 100 метафоричних моделей, вилучені із роману американського письменника Ентоні Дорра «*Все те незриме світло*», виданого у 2014 році. Робиться висновок щодо кореляції застосованої стратегії перекладу, когнітивної операції та ступеню конвенціональності оригінальних та перекладених синестезійних метафоричних дескрипцій в англійській та українській лінгвокультурах.

Ключові слова: когнітивна операція, синестезійна дескрипція, ступінь конвенціональності, перекладацькі студії, лінгвокультура.

The article discusses and analyzes cognitive metaphorical models that underlie synesthetic descriptions of hearing sensations. It reveals the relationship between the challenges a translator faces during the translation of synesthetic metaphorical descriptions and the cognitive operations they employ. Special attention is given to the cognitive operation of retention synesthetic metaphor in the translated text within the scope of the foreignizing strategy. An in-depth and detailed study is conducted on the cognitive models of synesthetic metaphor models that are actualized in the translation text after the application of the cognitive operation of retention in English-Ukrainian translations of literary texts as part of the foreignizing strategy.

The research methodology is based on the cognitive translation studies, which simultaneously examine the processes occurring in the translator's mind during translation and the results of these processes. The type of cognitive operation is classified according to M. Shuttleworth (2017), who distinguishes retention, removal, omission, modification, and addition. Retention refers to “*a translation that is essentially unchanged*” [25 с. 126]. The degree of conventionality of metaphorical descriptions is determined based on the relative frequency of usage of the metaphorical description per million tokens. This data is obtained from the Corpus of Contemporary American English (COCA) and the General Regional Annotated Corpus of the Ukrainian Language (Grac v. 16). The research material consists of 100 metaphorical models extracted from the novel “*All the Light We Cannot See*” by American writer Anthony Doerr, published in 2014.

The article concludes with the correlation between the applied translation strategy, cognitive operation, and the degree of conventionality of original and translated synesthetic metaphorical descriptions in English and Ukrainian linguocultures.

Key words: cognitive operation, synesthetic description, degree of conventionality, translation studies, linguistic culture.

Постановка проблеми. Явище *синестезії* вивчається психологією та нейронауками [5; 6; 11, с. 509–520] та характеризується залученням одного типу відчуттів для позначення іншого [4, 5; 12]. Когнітивна лінгвістика розглядає *синестезію* як поширений у мові, різновид концептуальної метафори [25, с. 461–478]. Когнітивні перекладацькі студії чималу увагу приділяють перекладацькому аналізу концептуальних метафор, а саме в роботах, Л. Коваленко та А. Мартинюк [14], F. Alves, [2], Z. Kövecses, [15; 16], P. Newmark [21], C. Schäffner, та M. Shuttleworth [25; 26; 27] та ін. І, хоча, синестезійні метафори все частіше піддаються когнітивному перекладацькому аналізу [див. 29; 30; 36] вони все-одно потребують більш детального вивчення. Тому, є проблеми, що потребують глибшого дослідження, а саме: 1) виявлення зв'язку між труднощами, з якими стикається перекладач під час перекладу синестезійних метафоричних дескрипцій та когнітивними операціями, які він застосовує; 2) глибшої уваги потребує операція відтворення синестезійної метафори в тексті перекладу в межах стратегії очуження, 3) детальніша увага має бути приділена вивченню моделей синестезійних метафор, які відтворені в англо-українських перекладах художніх текстів у межах стратегії очуження, що зумовлює **актуальність** та **новизну** нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «*стратегія перекладу*» досить довгий час замінювалось поняттям «*метод перекладу*», яке Ф. Шляйермахер запровадив у своїй відомій доповіді «*Про різні методи перекладу*» [24]. І хоча, такі науковці як Л.В. Коломієць, А.П. Мартинюк, Л.Л. Нелюбін, Я.І. Рецкер, О.В. Ребрій, Ю. Найда, P. Newmark, Н. Risku, C. Schäffner, F. Schleiermacher, F. Strik Lievers, S. Tirkkonen-Condit, N. Yu, Q. Zhao, та ін., вивчали проблематику стратегій перекладу, методів, а також способів перекладу, що корелюють із тією чи іншою стратегією, одноставності в інтерпретації понять «*стратегія перекладу*» та «*метод перекладу*» досі не досягнуто. Відповідно до визначення Л. Венуті «*стратегії перекладу* включають у себе основні завдання з підбору тексту на переклад, та розроблення методу перекладу цього тексту» [32, с. 240–244]. Уперше, поняття стратегій *очуження* (*форенізація*) та *одомашнення* (*доместикація*) було точно сформульовано Л. Венутті в його книзі «*Невидимість перекладача: історія перекладу*» [31; 32]. Стратегія *очуження*, за розумінням Л. Венутті, орієнтується на культуру мови оригіналу, виконує функцію пізнання інших культур, відтворює оригінальність автора, але виражається в кількох аспектах чужості: лексичному (екзотизми), семантичному

(незрозумілість певних місць), синтаксичному (незвичний порядок слів у реченнях), граматичному (нетрадиційне з'єднання слів у словосполученнях) та поетичному (з'єднання строф, ритм) [10; 26]. Стратегія **одомашнення** орієнтована на культуру мови перекладу, у якій мовні структури, не характерні для мови перекладу, адаптуються та змінюються, що робить перекладений текст легким та зрозумілим для цільового читача. Шутлеворт і Коуї визначили одомашнення як термін, яким Л. Венуті описав стратегію перекладу, у якій використовується зрозумілий, вільний стиль, щоб мінімізувати чужорідність іноземного тексту для читачів мови [26].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у встановленні та описі випадків відтворення синестезійних метафору в межах стратегії очуження в англо-українських перекладах художніх текстів. Втілення цієї мети передбачає вирішення таких **науково-дослідних завдань**:

- сконструювати когнітивну метафоричну модель, що есплікується синестезійними метафоричними описами в оригінальному та перекладеному текстах;

- встановити випадки відтворення синестезійної метафори в межах стратегії очуження в англо-українських перекладах художніх текстів;

- провести кількісний аналіз відносних частот вживання оригінальних і перекладених синестезійних описів для визначення ступеня конвенціональності метафоричної моделі, що лежить у їхньому підґрунті.

- зробити висновки щодо кореляцій відтворених моделей синестезійних метафор зі стратегією очуження та визначити які фактори впливають на вибір перекладачем когнітивної операції, що застосовується.

Об'єктом дослідження є англійськомовні та українськомовні дотикові синестезійні метафоричні описи, відтворені в тексті перекладу, а **предметом** – їхні спільні та відмінні значення, що асоціюються з тим чи іншим відчуттям у представників англійськомовної та українськомовної лінгвокультур, висвітлюються в метафоричній моделі та передають комунікативні смисли, закладені автором оригінального тексту.

Методика дослідження спирається на доробок когнітивних перекладацьких студій, що мають у своєму арсеналі різноманітні **підходи до дослідження перекладу метафор**. У межах цього спрямування вивчають і саме процеси, що відбуваються у свідомості перекладача під час процесу перекладу, і результат процесу перекладу – ефективність впливу перекладеного тексту на реципієнта [14;

35, с. 2]. Вивчення процесу перекладу метафори показує, як саме крос-культурні розбіжності метафоричних моделей впливають на процес перекладу метафоричних описів, і, як процес перекладу метафоричних описів впливає на метафоричну модель, що вони виражають [там само]. Тип когнітивної операції класифікуємо за М. Шуттлеворфом (2017), який виділяє відтворення (*retention*), усунення (*removal*), упушення (*omission*), заміна (*modification*), привнесення (*addition*). **Відтворення (*retention*)** – це переклад, що майже не змінено (“*a translation that is essentially unchanged*”) [25, с. 126], тобто, у мові оригіналу й мові перекладу вживаються однакові когнітивні моделі метафор, або їхня **конкретизація** («більш втілені» концепти замінюють «менш втілені» в одній і тій самій когнітивній моделі) [17, с. 68].

Ступінь конвенціональності метафоричних описів визначаємо відповідно до відносної частоти вживання метафоричної описи на мільйон токенів. Ці дані є в Корпусі сучасної американської англійської мови (COCA) [4], який є великим, збалансованим за жанрами корпусом та містить понад один мільярд слів тексту з восьми жанрів, та в Генеральному регіональному анотованому корпусі української мови (Grac v.16) [11], що являє собою велику, репрезентативну, структуровану колекцію текстів українською мовою. Обидва корпуси мають вбудований інструментарій, що надає статистичну інформацію. Результати тлумачимо, спираючись на теорію вірогідності, згідно з якою, чим частіше відбувається явище, тим вище його відносна частота [13], тобто, лише метафоричні описи, з відносною частотою вживання 0,00 вважаємо живими, тобто не конвенціональними, усі інші – конвенціональні (чим вище відносна частота вживання тим вища ступінь конвенціональності).

Матеріалом дослідження є 100 метафоричних моделей, вилучені із роману «*Все те незриме світло*» американського письменника Ентоні Дорра [8], виданий видавництвом «*Scribner*» 6 травня 2014 року та його переклад виконаний Олександром Гординчук [9]. Автор є Лауреатом Пулітцерівської премії за художню книгу у 2015 році та медалі Ендрю Карнегі (щорічна літературна нагорода США). У романі йде мова про боязкого німецького хлопчика Вернера та сліпу французьку дівчинку Марі-Лор, які зустрілися під час Другої світової війни та намагаються, хто як може, вижити, не втративши здатність любити і врятувати найдорожчих людей. Через повну сліпоту життя дівчинки одночасно складне і сповнене різноманітних відчуттів, які

автор актуалізує синестезійними метафоричними моделями.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо приклади відтворення синестезійних метафоричних моделей у межах стратегії очування в англо-українських перекладах.

(1) *The engineer, Bernd, comes last. He is a little man with mousy hair and misaligned pupils. He closes the cellar door behind him and bars it and sits halfway down the wooden staircase with a damp look on his face, fear or grit, it's hard to say. With the door shut, the sound of the sirens softens. Water, thinks Werner. I forgot water* [8]. – *Інженер Бернд приходить останній. Він дрібний, косоокий, із безбарвним волоссям. Бернд зачинає за собою двері в підвал, замикає їх на засув і сідає посередині дерев'яних сходів із похмурим виразом на обличчі, від страху чи хоробрості – важко сказати. Тепер, коли двері зачинені, гудіння сирен м'якшає. «Вода, – згадує Вернер. – Я забув воду»* [9].

В оригіналі Ентоні Дорр описує звук сирен, що лунає ззовні в підвалі, де один із головних героїв роману Вернер та його службові товариші виконували свої воєнні завдання. Коли двері зачинені, то гудіння сирен не так чутно, що і передає автор у синестезійній метафоричній дескрипції *the sound of the sirens softens* [звук сирен м'якшає]. Дієслово *to soften* модифікує іменник *the sound*, створюючи синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ ЗВУКА Є ВІДЧУТТЯ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). За визначенням англомовних лексикографічних джерел, пряме значення дієслова *to soften* – *to become or make something less hard or rough; make or become soft or softer* [ставати або робити щось менш твердим та грубим; ставати або робити щось м'яким] [18; 20; 23] робить його приналежним до домену дотикових відчуттів. Водночас значення дієслова *to soften*, що робить його приналежним до домену слухових відчуттів – *to become gentle, or to make something less forceful or loud* [стати ніжним або зробити щось менш потужним або гучним] [3]. Звернувшись до СОСА, з'ясуємо, що відносна частота вживання аналізованої синестезійної метафоричної дескрипції дорівнює 0,72 [4], що, зі свого боку, підтверджує що ця дескрипція є конвенційною та розповсюдженою серед представників англомовної лінгвокультури.

Під час перекладу перекладач застосовує синестезійну метафоричну дескрипцію *гудіння сирен м'якшає*, яка є не конвенційною в україномовній лінгвокультурі. Це підтверджується даними щодо відносної частоти вживання аналізованої дескрип-

ції отриманими із Грас v.16, яка становить 0,00 [11]. Перекладач, застосовуючи контекстуальну заміну та водночас конкретизуючи різновид звукового сигналу, що лунає ззовні вживає іменник *гудіння* [19] та відтворює синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ ЗВУКА Є ВІДЧУТТЯ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). Серед представників україномовної лінгвокультури зменшення ступеню *гудіння*, зазвичай, асоціюється з такими дієсловами як *тихшати*, *приглушати*, що підтверджується відносною частотою вживання цих дієслів в Грас v.16, що дорівнює 0,14 [11]. За онлайн академічним тлумачним словником української мови значення дієслова *м'якшати* – *ставати м'якшим, утрачати твердість; ставати приємнішим для ока, слуху; ставати менш різким* [1]. Тож, перекладач відтворює семантику оригінальної синестезійної метафоричної дескрипції, не зважаючи на не вкоріненість цієї дескрипції в українській мові, тим самим, звертаючись до стратегії очування.

(2) *From outside comes the soft hooting of owls. Distant grumbling of thunder or ordnance or both* [8]. – *Знадвору долинає м'яке ухкання сов. Віддалений гуркіт грому чи артилерії, а може, й обох* [9].

У тексті оригіналу автор описує звуки, що лунають від пташок (мова йде про сов) як *м'який*, використовуючи синестезійну метафоричну дескрипцію *the soft hooting of owls* [м'яке ухкання сов]. В епізоді, коли Марі-Лор із батьком тікають із Парижу від німців вони потрапляють до віддаленого населеного пункту, де немає людей, тварин й будь-яких звуків і лише в лісі чутно як ухкають сови. Прикметник *soft* модифікує іменник *hooting* створюючи синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯМ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). За визначеннями англомовних лексикографічних джерел пряме значення прикметника *soft*, що робить його приналежним до домену дотикових відчуттів – *easy to mould, cut, compress, or fold; not hard or firm to the touch* [такий, що легко формувати, різати, стискати або складати; не твердий на дотик] [19; 20; 23]. Значення, що робить дескрипцію приналежною до домену слухових відчуттів – *quiet in pitch or volume* [тихий за висотою або гучністю звуку] [19; 20; 23]. За даними, отриманими СОСА відносна частота вживання аналізованої дескрипції дорівнює 0,05 [4]. Цей показник не є високим, але вказує на ступінь конвенційності дескрипції.

Під час перекладу, перекладач, вживає синестезійну метафоричну дескрипцію **м'яке ухання сов**, яка не є конвенційною в україномовній лінгвокультурі. Це підтверджується даними щодо відносної частоти вживання дескрипції, отриманими з корпусу української мови Гґас v.16, і дорівнює 0,00 [11]. Перекладач, калькує англomовну дескрипцію в текст перекладу, тим самим відтворює синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯЄ ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯМ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). У представників україномовної лінгвокультури звуки, що лунають від сов пов'язані із віддаленістю/наближеністю цих пташок і, зазвичай описуються як *далеке, гучне або моторошне ухання* [11]. За онлайн академічним тлумачним словником української мови пряме значення прикметника *м'який – який угинається, подається під час дотику, натискуванні тощо; протилежне твердий*; робить його приналежним до домену дотикових відчуттів, водночас значення *тихий, приглушений, ледве чутний (про звуки)* [1] відносить його до домену слухових відчуттів. Отже, перекладач вдається до перекладацької процедури відтворення синестезійної метафоричної дескрипції, не зважаючи на її не вкоріненість в українській мові, тим самим, звертаючись до стратегії очуження.

(3) *Marie-Laure listens to the house timbers creak and the gulls cry and the gentle roar breaking against the window. "Are we high in the air, Madame?"* [8]. – *Марі-Лор слухає скрипіння балок у будинку, крики чайок і м'який гуркіт за вікном. – Тут високо над землею, мадам?* [9].

У тексті оригіналу автор розповідає нам як Марі-Лор уперше потрапила до будинку свого двоюрідного дідуся, де усі звуки були дуже незвичними для неї, тож, описуючи звуки бойових дій, що відбувалися навкруги, автор вживає синестезійну метафоричну дескрипцію **gentle roar** [*м'який гуркіт*]. Для дівчинки, яка втратила зір, і ніколи не виїжджала за межі свого рідного міста, всі звуки, що оточували її, були новими та хвилювали її думки, уяву та відчуття. Прикметник *gentle* модифікує іменник *roar* утворюючи синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯЄ ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). За визначенням, що подають англomовні лексикографічні джерела прикметник *gentle* має пряме значення *soft* [*м'який,*] [3; 19; 20]. Це значення свідчить про приналежність прикметника до домену дотикових відчуттів, хоча, одночасно, значення *calm,*

kind and careful; delicate; not steep or sharp; not violent or severe (about voice) [*м'який, ніжний; не обривчастий або не гострий; не різкий, не твердий*] [3; 19; 20] свідчать про його приналежність до домену слухових відчуттів. За даними, отриманими із СОСА відносна частота вживання аналізованої дескрипції дорівнює 0,01 [4], що вказує на низький ступінь конвенційності та не вкоріненість дескрипції в англійській мові.

Під час перекладу, зберігаючи інтенції автора оригіналу, перекладач відтворює оригінальну синестезійну метафоричну модель, вживаючи дескрипцію **м'який гуркіт**, яка не є вкоріненою в українській лінгвокультурі. Факт не вкоріненості підтверджують дані, отримані з корпусу української мови Гґас v.16 щодо відносної частоти вживання дескрипції, яка дорівнює 0,01 [11]. Калькуючи англomовну дескрипцію, перекладач відтворює метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯЄ ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). За онлайн академічним тлумачним словником української мови іменник *гуркіт* позначає *протяжні, розкошті звуки від ударів, падіння, розрядів* [1], які аж ніяк не асоціюються з м'якістю або ніжністю. Тож, комбінація прикметника *м'який* та іменника *гуркіт* не притаманна україномовній лінгвокультурі. Отже, перекладач, застосовуючи перекладацьку процедуру відтворення, не зважає на той факт, що відтворювана синестезійна дескрипція не вкорінена в українській мові, вдається до стратегії очуження.

(4) *Etienne's voice comes spiralling up from beside Marie-Laure. "Is that a good prison? I mean, one of the better ones?"* [8]. – *Етьєнів голос спіраллю піднімається з-за спини Марі-Лор. – Це хороша в'язниця? Тобто, одна з кращих?* [9].

Батько Марі-Лор був заарештований, ув'язнений та пізніше страчений німцями, які окупували Францію в той час. Марі-Лор дізналася про арешт батька, коли Мадам Манек зачитувала листа двоюрідному діду дівчини Етьєну від її батька. Для того, щоб Марі-Лор не впала у відчай Етьєн уточнює у мадам Манек чи то найкраща в'язниця, там самим вселяючи в Марі-Лор сподівання на повернення батька додому. Тон голосу Етьєну наближається до дівчини, що автор відобразив у синестезійній дескрипції **voice comes up** [*голос піднімається*], виражаючи одночасно запитання та емоції сподівання на краще. Фразове дієслово *comes up* у поєднанні з іменником *voice* створює синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯЄ ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ ОРІЄНТАЦІЇ

У ПРОСТОРІ БЛИЗЬКО::ДАЛЕКО (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯМ БЛИЗЬКОСТІ). За визначенням англомовних тлумачних джерел фразове дієслово *to come up* має пряме значення *to come near; to come closer in space or time [наближатися; ставати ближчим у просторі та часі]* [3; 19; 20]. Це значення уподібнює слухові відчуття відчуттям того, що до людини хтось або щось наближується тим самим робить його приналежним до домену відчуття орієнтації в просторі. За даними, отриманими з СОСА відносна частота вживання дескрипції *voice comes up* дорівнює 0,01 [4], що свідчить про ступінь конвенційності та не вкоріненість дескрипції в англомовній лінгвокультурі.

Під час перекладу, намагаючись зберегти інтенції автора оригіналу, перекладач вживає синестезійну метафоричну дескрипцію *голос піднімається* й, тим самим, відтворює синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ВІДЧУТТЯ ОРІЄНТАЦІЇ У ПРОСТОРІ, але специфікує її метафоричною моделлю ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯ ВИСОТИ. Відповідно до даних, отриманих із корпусу української мови Grac v.16 відносна частота вживання української дескрипції дорівнює 0,01 [11], що вказує на ступінь конвенційності та не вкоріненість дескрипції в україномовній лінгвокультурі. Відповідно до академічного тлумачного онлайн словника української мови дієслово *піднімається* має пряме значення *переміщатися вгору, набувати потрібного положення* [1], та переносне значення, що вживається у сполученні зі словами *голос, гомін, спів і т. ін. доноситися* (про звуки) [1]. Саме це значення актуалізується у дескрипції *voice comes up [голос піднімається]*. Отже, вживаючи під час перекладу аналізовану дескрипцію, перекладач застосовує процедуру відтворення, та, одночасно, вдається до стратегії очуження.

(5) *He laughs softly. "Of course, they do". "Don't you miss the world?" He is quiet; so is she. Both ride spirals of memory* [8]. – *Він м'яко сміється. – Звісно. – Хіба ти не сумуєш за світом. Він мовчить, тому й вона теж. Обидва поринають у спогади* [9].

В оригіналі автор подає читачам ситуацію, коли двоюрідному дідуся Марі-Лор, Етьєну здалося, що в домі присутні сторонні люди і він намагався заховатися разом із дівчиною в підвалі. На щастя, йому це лиш здалося, хоча такі приступи траплялися з ним часто через те, що в нього були психологічні проблеми. Описуючи, як знаходячись у підвалі й намагаючись говорити приємним голосом, щоб приховати перед

онукою побоювання Етьєна відкритого простору, автор застосовує синестезійну дескрипцію *laughs softly [м'яко сміється]*. За визначенням англомовних тлумачних джерел прислівник *softly* має пряме значення *gently [м'яко]*, що робить його приналежним до домену дотикових відчуттів, хоча, в той самий час він має значення, що описує слухові відчуття, а саме: *not loudly or forcefully; quiet in pitch or volume [не голосно; тихий за висотою або гучністю звучання]* [19]. Отже, модифікуючи дієслово *to laugh* прислівником *softly* автор створює синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНОГО ГОЛОСУ Є ВІДЧУТТЯМ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). За даними, отриманими з корпусу англійської мови СОСА відносна частота вживання дескрипції дорівнює 0,29 [4], що свідчить про конвенційність та вкоріненість дескрипції в англомовній лінгвокультурі.

Під час перекладу, перекладач, дотримуючись інтенцій автора оригінального тексту, вживає синестезійну метафоричну дескрипцію *м'яко сміється* тим самим відтворюючи синестезійну метафоричну модель СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ (ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНОГО ГОЛОСУ Є ВІДЧУТТЯМ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ). Ця дескрипція не є конвенційною в україномовній лінгвокультурі, що підтверджується даними, отриманими з корпусу української мови Grac v.16, за якими відносна частота її вживання дорівнює 0,01 [11]. Відповідно до академічного тлумачного онлайн словника української мови прислівник *м'яко* має пряме значення *викликаючи відчуття податливості, гнучкості при дотику; не твердо на дотик* [1]. Одночасно, значення, що приналежне до домену слухових відчуттів *спричиняючи приємні відчуття (для ока, слуху тощо); не різко* [1]. Тож, саме такі відчуття відображав автор оригінального тексту й актуалізував перекладач в україномовному перекладі, застосовуючи процедуру відтворення та вдаючись до стратегії очуження.

Висновки. Аналіз поданих у статті прикладів дає змогу зробити такі висновки щодо застосування стратегії очуження в англо-українських перекладах синестезійних метафоричних моделей слухових відчуттів. По-перше, перекладач застосовує саме стратегію очуження тоді, коли в мові перекладу синестезійні метафоричні відповідники або еквіваленти відсутні. Вдаючись до стратегії очуження, перекладач вживає метафоричні словосполучення, які не є конвенціональ-

ними в українській лінгвокультурі, тобто не вкорінені в мові та свідомості україномовного читача. Така тактика має на меті наблизити читача тексту перекладу до реалій культури та мови тексту оригіналу. Водночас перекладач використовує когнітивну операцію відтворення синестезійної метафоричної моделі. На відміну від перекладених, оригінальні синестезійні дескрипції, що були проаналізовані в статті, є конвенційними та досить поширеними в англомовній лінгвокультурі, про що свідчить відносна частота вживання дескрипції, яка була отримана з корпусу англійської мови СОСА. Тож, доходимо висновку, що, відтворюючи синестезійні метафоричні моделі СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ДОТИКОВІ ВІДЧУТТЯ, що специфікується такими моделями: ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ ЗВУКА Є ВІДЧУТТЯ ДОТИКУ ДО

М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ / ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯМ ДОТИКУ ДО М'ЯКОЇ ПОВЕРХНІ, та СЛУХОВІ ВІДЧУТТЯ Є ВІДЧУТТЯ ОРІЄНТАЦІЇ У ПРОСТОРИ БЛИЗЬКО::ДАЛЕКО, що специфікується моделлю ВІДЧУТТЯ ПРИЄМНИХ ЗВУКІВ Є ВІДЧУТТЯМ БЛИЗЬКОСТІ перекладач жертвує певними нормами перекладу задля наближення читача до тексту оригіналу та вдається до стратегії очуження.

До перспектив досліджень відносимо аналіз перекладу як процесу за допомогою протоколів «думки в голос» та «натискання клавіатури» для визначення ступеню труднощів, з якими стикається перекладач під час застосування когнітивної операції відтворення в межах стратегій очуження та одомашнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Academic Dictionary of Ukrainian Language*. Academic Dictionary of Ukrainian Language. Retrieved August 24, 2023, from <http://sum.in.ua>
2. Alves, F., Pagano, A., Neumann, S., Steiner, E., & Hansen-Schirra, S. Translation units and grammatical shifts. *American Translators Association Scholarly Monograph Series*, 2010. (pp. 109–142). <https://doi.org/10.1075/ata.xv.07alv>
3. *Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus*. Cambridge Online Free English Dictionary and Thesaurus. Retrieved August 24, 2023, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
4. *Corpus of Contemporary American English (COCA)*. COCA. Retrieved August 24, 2023, from <https://www.english-corpora.org/coca/>
5. Cytowic, R. E. Synaesthesia: Phenomenology and neuropsychology – A review of current knowledge. In J. E. Harrison & S. Baron-Cohen (Eds.), *Synaesthesia: Classic and contemporary readings*. 1997. (pp. 17–39). Wiley-Blackwell.
6. Cytowic, R. E. *Synesthesia: A Union of the Senses - Second Edition* (second edition). A Bradford Book. 2002
7. *Dictionary.com*. Meanings and Definitions of Words At. Retrieved August 24, 2024, from <https://www.dictionary.com/>
8. Doerr, A. *All the Light We Cannot See: A Novel* (Reprint). Scribner. 2014
9. Doerr, A. *All the Light We Cannot See* (O. Hordynchuk, Trans.). Klub simeinoho dosuhu. 2015
10. Feng, J. Domestication and Preservation of the Exotic Flavor. *Foreign Language Educatio*. 1993. 1, (pp.11–14).
11. *Grac v. 16*. The General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian. Retrieved August 24, 2023, from <https://uacorpus.org>
12. Hubbard, E. M., & Ramachandran, V. S. Neurocognitive mechanisms of synesthesia. *Neuron*, 2005. 48(3), 509–520. <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2005.10.012>
13. Kenney, J. F., & Keeping, E. S. *Mathematics of Statistics*. New York: Van Nostrand. 1948.
14. Kovalenko, L., & Martynyuk, A. ENGLISH CONTAINER METAPHORS OF EMOTIONS IN UKRAINIAN TRANSLATIONS. *Advanced Education*, 2018. 5(10), (pp.190–197). <https://doi.org/10.20535/2410-8286.142723>
15. Kövecses, Z. *Metaphor in Culture: Universality and Variation* (Illustrated). Cambridge University Press. 2005.
16. Kövecses, Z. *Metaphor in Culture: Universality and Variation* (Illustrated). Cambridge University Press. 2010 (2002).
17. Langacker, R. W. *Foundations of cognitive grammar*. Indiana University Linguistics Club. 1987
18. *LDOCE*. Longman Dictionary of Contemporary English. Retrieved August 24, 2023, from <https://www.ldoconline.com>
19. *Lingvo Live*. LinguoLive. Retrieved August 26, 2023, from <https://www.lingvolive.com/ru-ru>
20. *MWOD*. The Merriam-Webster.com Dictionary. Retrieved August 24, 2023, from <https://www.merriam-webster.com>
21. Newmark, P. *A Textbook of Translation*. Prentice Hall. 1988

22. *OLOD&TH*. Oxford Learner's Dictionaries | Find Definitions, Translations, and Grammar Explanations at Oxford Learner's Dictionaries. Retrieved August 24, 2023, from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
23. Oxford University Press (OUP). *Definitions, Meanings, Synonyms, and Grammar by Oxford Dictionary on Lexico.com*. Lexico.com. Retrieved August 24, 2023, from <https://www.lexico.com>
24. Schleiermacher, F. *Ueber die verschiedenen Methoden des Übersetzens*. Königlichen Akademie der Wissenschaften in Berlin. 1816.
25. Shuttleworth, M. *Studying Scientific Metaphor in Translation*. Taylor & Francis. 2017.
26. Shuttleworth, M. (2014b). Dictionary of Translation Studies. In *Routledge eBooks*. <https://doi.org/10.4324/9781315760490>
27. Schäffner, C. Metaphor and translation: some implications of a cognitive approach. *Journal of Pragmatics*, 2004. 36(7), (pp. 1253–1269). <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2003.10.012>
28. *Slovník ukrajskoi movy Dictionary of Ukrainian Language*. <https://slovyk.ua/index.php>. Retrieved August 24, 2023, from <https://slovyk.ua/index.php>.
29. Strik-Lievers, F. Synaesthetic Metaphors in translation. In V. Piunno & R. Simone (Eds.), *Studi e saggi linguistici* 2016 (2017). (pp. 43–68). ETS. <https://doi.org/10.4454/ssl.v54i1.149>
30. Tirkkonen-Condit, S. Metaphoric Expressions in Translation Processes. *Across Languages and Cultures*, 2002. 3(1), 101–116. <https://doi.org/10.1556/acr.3.2002.1.8>
31. Venuti, L. The translator's invisibility. In *Routledge eBooks*. 2003. <https://doi.org/10.4324/9780203360064>
32. Venuti, L. Strategies of Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 2001. (pp. 240–244).
33. Williams, J. M. Synaesthetic Adjectives: A Possible Law of Semantic Change. *Language*, 1976. 52(2), 461p. <https://doi.org/10.2307/412571>
34. *WorldwideDictionary*. (n.d.). WorldwideDictionary. Retrieved August 24, 2023, from <https://uk.worldwidedictionary.org>
35. Yan, D., Noël, D., & Wolf, H.-G. Patterns in Metaphor Translation: a Corpus-based Case Study of the Translation of Fear metaphors between English and Chinese. In *Using Corpora in Contrastive and Translation Studies*. 2009. (pp. 40–61). Cambridge Scholars Publishing. http://www.lanccs.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS2008Proceedings/papers/Ding_et_al.pdf
36. Zhao, Q., Huang, C. R., & Ahrens, K. (2019). Directionality of linguistic synesthesia in Mandarin: A corpus-based study. *Lingua*, 232, 102744. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.102744>